

יט. סדר הנבראים (כה)

זֶה אַחַר²⁵⁷ שֶׁסֵּדַר (את) הַנְּבֻרָאִים (בהדרגה), וְהַקְּדִים (את) הַנְּכַבְדִּים, וְהִיא רוּחַ אֱלֹהִים חַיִּים, אָמַר (ד, א-ב; שם ו-ז): "אֶחָת - רוּחַ אֱלֹהִים חַיִּים, שְׁתֵּים - רוּחַ (יסודית) מְרוּחַ (אלוהים), שְׁלֹשׁ - מִים מְרוּחַ, אַרְבַּע - אֵשׁ מִמֵּים". וְלֹא הַזְכִּיר (את) הָאָרֶץ (=העפר שהוא היסוד רביעי בארבעת היסודות), מִפְּנֵי שֶׁהִיא הַגּוֹף וְהַחֲמַר לַהֲיִוּת, פִּי כֹלָן אָרֶץ. אֲבָל אוֹמְרִים: זֶה גּוֹף אֲשֵׁי, וְזֶה גּוֹף אֲוִירִי, וְזֶה גּוֹף מִימִי. וְלִפְיֶךָ הַקְּדִים (ג, ב): "שְׁלֹשׁ אַמּוֹת, אֵשׁ וּמִים וְרוּחַ". וְהַקְּדִים רוּחַ אֱלֹהִים, וְהִיא רוּחַ הַקֹּדֶשׁ, מִמְּנֶה נְבֻרָאִים הַמְּלֹאכִים הַרוּחָנִיִּים, וּבָהּ יִדְבְּקוּ הַנְּפֹשׁוֹת הַרוּחָנִיּוֹת. וְאַחֲרֶיהָ הָאֲוִיר הַמְּשֻׁג (בחושים). וְאַחֲרָיו הַמֵּים אֲשֶׁר מַעַל לָרְקִיעַ - לֹא הִשְׁיֵגֶם הַקֵּשׁ (=הגיון) הַפִּילוֹסוֹפִים וְלִפְיֶךָ לֹא הוֹדוּ בָהֶם. וְאוֹלֵי יִפְרָשׁוּ מִפְּרָשׁ שֶׁהוּא פְּדוּר הַקֶּרֶה, וְהַמְקוֹם שָׁבוּ מִסְתַּיְמִים הָעֲנָנִים. וְאַחֲרָיו הָאֶתֶר - מְקוֹם הָאֵשׁ הַטְּבָעִית, כְּמוֹ שֶׁאָמַר: "אֵשׁ מִמֵּים".

כְּמוֹ שֶׁמְפָרְשִׁים "וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם" (בראשית א, ב) - שֶׁהוּא רִצָּה לוֹמַר בְּמִים' הָאֵלֶּה (שהוא) הַחֲמַר הָרֵאשׁוֹן חֶסֶר הָאֵיכוֹת (=חומר היולי ללא צורה), אֲלֵא 'תְּהוּ

הערות - ילמד ענוים דרכו

257 בפרק א בספר יצירה (ח-יד) מדבר המחבר על עשר ספירות, מתוכן ארבע הראשונות קשורות לסדר הנבראים שהביא ריה"ל כאן, ועוד שש שהן ששת הצירופים של שם הוי":
"עשר ספירות בלימה:

אחת - רוח אלוהים חיים: חי עולמים נכון כסאו מאז, ברוך ומבורך שמו תמיד לעולם ועד. קול, רוח ודיבור - זו רוח הקודש, לראשיתו אין חקר לתכליתו אין קצבה.

שתיים - רוח מרוח: חקק וחצב בה עשרים ושתיים אותיות, יסוד שלוש אמות ושבע כפולות ושתיים עשרה פשוטות, וחקק וחצב בהן ארבע רוחות מזרח ומערב צפון ודרום, ורוח בכל אחת מהן. שלוש - מים מרוח: חקק וחצב בהן תוהו ובוהו, רפש וטיט. חקקן כמין ערוגה, הציבן כמין חומה, סבבן כמין מעזיבה ויצק מים עליהן ונעשו עפר, שנאמר: 'כי לשלג יאמר: הוי ארץ'. תוהו - זה קו ירוק שמקיף את העולם, בוהו - אלו אבנים מפולמות שממנו המים יוצאים, שנאמר: 'ונטה עליה קו תוהו ואבני בוהו'.

ארבע - אש ממים: חקק וחצב בהן כיסא הכבוד, ואופנים, ושרפים, וחיות הקודש, ומלאכי השרת, וכל צבא מרום. ומשלושתן יסד מעונו, שנאמר: 'עושה מלאכיו ורוחות, משרתיו אש לוהט'. ולא מאשו הגדולה, שלא ישוו לאש אוכלה אש.

חמש - חתם רום בסוד: בירר שלוש אמות הפשוטות וקבען בשמו הגדול: יה"ו, וחתם בהן שש קצוות: פנה למעלה - וחתמו ביה"ו,

שש - חתם תחת: פנה למטה וחתם ביו"ה.

שבע - פנה לפניו, וחתם מזרח ביה"ו.

שמונה - פנה לאחוריו וחתם מערב בהו"י.

תשע - פנה לימינו וחתם דרום בוי"ה.

עשר - פנה לשמאל וחתם צפון בוה"י.

אלו עשר ספירות בלימה: אחת - רוח אלוהים חיים, שתיים - רוח מרוח, שלוש - מים מרוח, ארבע - אש ממים, ושש קצוות: רום, תחת, מזרח, מערב, צפון, דרום".

מסלול 1: יום ה לפרשת בא

מסלול 2: יום ב לפרשת בא

ובהו', עד שקבל איכות ברצון ה' המקיף אותו, וכנה אותו ב'רוח אלהים'. ודמוי החומר הטבעי במים הוא הדמוי הראוי ביותר, כי מה שהוא יותר עדין מן המים - לא יתהנה ממנו גוף טבעי מגבש, ומה שהוא יותר גס מן המים - לא ישתוו פעלות הטבע בכל חלקיו, הואיל והם מגבשים, ואמנם יצלח הגוף העפרי - למלאכה (כגון ציור או פיסול), כי המלאכות אינן מקיפות אלא את שטחי החמר (=החיצוניות) ולא את כל חלקיו (אף הפנימיים). והטבע אמנם כולל (בפעולותיו) את כל חלקי הדבר (ובכך יוצר דבר חדש). ואין מתנהו אלא מה שכבר היה בתכונת המים, מימי, נוזל, ואם לא - אינו נקרא הנה טבעית, אלא מלאכותית²⁵⁸ או מרכבת במקרה. ואמנם יפעל בו הטבע כל זמן שהוא מימי²⁵⁹, יצירהו איך שירצה, ואחר כך יעזב מה שהוא צריך שיתקשה, ויתקשה. ואמר על כגון זה (ד,ה): "עשה מתהו ממש, ועשה את שאינו ישנו, וחצב עמודים גדולים מאויר שאינו נתפש". ואמר עוד (ד,ו): "מים מרוח חקק וחצב תהו ובהו ורפש וטיט, עשאן כמין ערוגה, הציבן כמין חומה, סככן כמין מעזיבה, יצק מים עליהם ונעשו עפר". ואמר עוד: "תהו - זה קו ירק שמקיף את העולם כלו, בהו - אלו אבנים מפלמות המשקעות בתהום, שמביניהם יוצאים מים".

כ. רמז שם הוי"ה (כה)

ורמז משהו מסוד השם הגדול יוד הא ואו, הנאות לעצמות האלהית המיוחדת אשר אין לה מהות. כי מהות (כל) הדבר זולת (=היא דבר נפרד מ)מציות הדבר, וה' יתעלה מציותו - היא מהותו²⁶⁰. כי מהות הדבר (היא) גדרו (הגדרתו), והגדר מחבר מסוגו והבדלו, ואין סוג ואין הבדל לעלה הראשונה (=ה'), ולפיכך התתיב שיהיה הוא - הוא.

כא. הסיבה לשוני בנמצאים (כה)

וכמו²⁶¹ שתאר שסבת רבוי הדברים היא סבוב הגלגל, במאמר "חזר גלגל פנים ואחור"²⁶², ודמה זה להתרפבות (לחיבור שתי) האותיות הנפרדות (ד,ד): "אלף עם כלם

הערות - ילמד עניים דרכו

258 כמו בנורות, שהאדם לקח באופן מלאכותי עצים ויצר מהם בית, והרכבה מקרית למשל: שהרוח העיפה עץ בעץ והם נפלו זה על גבי זה.

259 לכן לדוגמה מאכלים: כאשר מייבשים אותם - מקפאים את מצבם. אבל ברגע שמשאירים אותם לחים - התהליכים הטבעיים פועלים בהם והם נרקבים. וכן גרעין של צמח בעודו יבש - אינו יכול לצמוח. אבל ברגע שהוא יקבל לחלוחית מים - יתחילו התהליכים הטבעיים לפעול בו על מנת להצמיח ממנו עץ.

260 למשל האדם, ניתן לדבר על מהותו על פי הגדרתו בתארים: "חי מדבר", ובאופן נפרד על מציותו: "פלוני", למשל: "ראובן" או "שמעון". אולם אצל הקב"ה אין שום תואר שיכול להגדיר את מהותו, ועל כן מציותו - היא מהותו. עצם היותו קיים היא מהותו. וזה מתבטא בשם הוי"ה = קיים.

261 מוסב על המשך דבריו בפסקה "כן הצטרך..."

262 ב,ז-ח: "כ"ב אותיות יסוד, קבועות בגלגל ברל"א שערם. חזר גלגל פנים ואחור... כיצד שקלן

וְכֻלָּם עִם אֱלֹהֵי, בֵּית עִם כָּלָם וְכָלָם עִם בֵּית, חוֹזְרוֹת חֲלִילָה, נִמְצָא כָּל הַדְּבָר בְּרַל"א שְׁעָרִים²⁶³. וְאַחַר כֵּן אֵיךְ הִתְרַבּוּ בְּשְׁלוֹשׁ הָאוֹתִיּוֹת וְרַבּוּעַן (ג,ד): "שָׁלֹשׁ אַבְנִים בּוֹנוֹת שֶׁשָּׂה בְּתִים, אַרְבַּע בּוֹנוֹת עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה בְּתִים, צָא וַחֲשׁב מָה שָּׂאִין הַפֶּה יָכוֹל לְדַבֵּר וּמָה שָּׂאִין הָאֵזֶן יָכוֹל לְשִׁמֵּעַ" - כֵּן הִצְטַרַּךְ לְחַקֵּר מֵאַיִן הִתְרַבּוּ הַדְּבָרִים קִדָּם סְבוּב הַגְּלָגֶל²⁶⁴, וְ(הָרִי) הַבּוֹרָא אֶחָד, הוּא - הוּא, וְלִגְלָגֶל (לְעוֹמֵת זָאת), לְמִשָּׁל, שֶׁשָּׂה צְדָדִים (אַרְבַּע רוֹחוֹת הָעוֹלָם וּמַעֲלָה וּמַטָּה)? וְהֵנִיחַ בְּדְבָר הַשְּׂכָלִי²⁶⁵ שְׁמוֹת לְבוֹרָא (הוּא תוֹכֵן שֵׁם הוּי"ה שְׂכוֹלָל בְּתוֹכּוֹ שְׁלוֹשׁ אוֹתִיּוֹת בְּצִירוּפֵי שְׁמוֹת מִתְחַלְפִים), וּבְחָקֵר לוֹ בְּדְבָר הַגְּשָׁמִי הָאוֹתִיּוֹת הַיּוֹתֵר עֲדִינּוֹת אֲשֶׁר הֵן פְּרוּחוֹת לְשָׂאֵר הָאוֹתִיּוֹת, וְהֵן הוּי"י. וְאָמַר שֶׁהֲרָצוֹן, כְּאֲשֶׁר פָּעַל בְּזֶה הַשֵּׁם הַגְּדוֹל, הִיָּה מָה שֶׁרָצָה יִתְעַלָּה (שִׁיתְהוּוֶה, כִּמוּ "יְהִי אוֹר - וַיְהִי אוֹר"). וְאֵינִי סֹפֵק שֶׁהוּא וְהַמְּלֹאכִים מְדַבְּרִים הַדְּבָר הַשְּׂכָלִי²⁶⁶, וַיּוֹדְעִים מָה שֶׁיְהִיָּה בְּעוֹלָם הַגְּשָׁמִי קִדָּם בְּרִיאַת הָעוֹלָם, וְאֵינִי יֹשְׁפָעוּ הַדְּבָר וְהַהֲבָחָנָה מִמֶּנּוּ עַל הַמְּדַבְּרִים אֲשֶׁר יִפְרְאוּ בְּעוֹלָם, וְהַתְּחִיב שֶׁיְהִיָּה הָעוֹלָם הַגְּשָׁמִי נִבְרָא בְּעֵנֶיךָ שֶׁהוּא מִתְאַיֵּם לְגְשָׁמִיּוֹת, בְּשֵׁם הַגְּדוֹל הַשְּׂכָלִי הַמְּתַאֵם לְשֵׁם הַגְּשָׁמִי - יְהוּ, יוּה, הוּי, הִיּוּ, וְיָהּ, וְהִי (הִי לְנוּ אַרְבַּעַת צְדָדִים וּמַעֲלָה וּמַטָּה), הַתְּחִיב מִכָּל אֶחָד צֵד מְצַדֵּי הָעוֹלָם, וְקָם הַגְּלָגֶל (עַל שֵׁשֶׁת צְדָדָיו הַשּׁוֹנִים).

שאלות מנחות:

- ✦ מהי משמעות שם הו"י"ה על פי ספר היצירה?
- ✦ מהיכן בא השוני בנבראים?

הערות - ילמד ענויים דרכו

והמירין? א' עם כולן וכולן עם א', ב' עם כולן וכולן עם ב', חוזרות חלילה. נמצאו יוצאות ברל"א שְׁעָרִים. ונמצא כל הדיבור וכל היצור יוצא מהם. ונמצא כל היצור יוצא בשם אחד".

263 כלומר לאות אל"ף יש 21 צירופים, ולאות ב עוד 20 צירופים נוספים וכן הלאה. סך כל הצירופים: 231 בשתי אותיות (שהם 462 צירופים, ישר והפוך. כי יש א"ב ויש ב"א).

264 כלומר: כיוון שהגלגל שייך לעולם הגשמי ומצאנו בו ריבוי צדדים, חייב שיהיה לכך מקור בעולם הרוחני. כיוון שהאלוה אחד, ויש ריבוי בעולם הגשמי, ברור שלריבוי זה יש מקור רוחני. אולם אין ספר יצירה שואל את השאלה הפילוסופית כיצד מאל שהוא אחד יצא הריבוי. זאת מפני ששואלה זו נובעת מקדמות העולם, ומי שמאמין בבריאה אין בזה קושייה כלל. ועוד - שאלה זו נובעת מהגשמה, שמבינים שהאחדות האלוהית היא כמו האחדות אצלנו. ובאמת אין לנו השגה באחדות ה' וממילא אין אנו יודעים אם זה סותר את הריבוי בנבראים.

265 "דיבור שכלי" - הוא התוכן של השם, ו"דיבור גשמי" - הוא האותיות המבטאות את אותו התוכן בגשמיות. כמו שביאר ריה"ל בסעיף שלנו לפני כן: "וְאֵל יְהִי רְחוֹק בְּעֵינֵינוּ בְּזֶה הָעֵינִין (=לפי עיון זה) פְּעֻלַת הַשְּׁמוֹת (הקדושים) וּמָה שֶׁנּוֹהֵג מִנְהֶגֶם (להשפיע) בְּדֶרֶךְ הַבְּטוּי (=באמירת השמות הקדושים) וְהַקְּתָב (=או בכתיבתם), וְלִפְנֵי שְׁנֵיהֶם (יש להקדים את התנאי החשוב) - הַשְּׁעוֹר, רְצוּנֵי לומר מְחֻשְׁבֵּת הַנְּפֶשׁ הַטְּהוֹרָה הַמְּדַמָּה לְמַלְאָכִים". כלומר המלאך או הנביא שיודעים את הרעיון שבא לידי ביטוי באותו שם - כשמבטאים או כותבים אותו שם זה פועל במציאות. אולם מי שאינו מכיר בתוכן שהשם מבטא - אין משמעות לכך שכותב או מבטא אותו.

266 דיבור שכלי - היינו שכל יוצר, בבחינת "ותגזר אומר ויקום לך", ובבחינת "אי בעו צדיקי איבראו עלמא", וזה מכוח שיודעים את התוכן שבתוך שמות הקודש. ועיין אוה"ק ג, מוסר הקודש מה.